

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 19.

Tisdagen den 26 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herrar *Zanders* och *Johanssons* i Vittinge på kammarens bord liggande motion nr 312.

§ 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 15 och 16.

§ 4.

Bevillningsutskottets nu föredragna memorial, nr 10, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion angående stämpelskatt å aktiekuponger lades till handlingarna.

§ 5.

Härefter föredrogs, men blevo ånyo bordlagda andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2.

§ 6.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 103, angående viss nedsättning av sockerskatten;

nr 99, med förslag till lag om förfogande över viss egendom

under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

nr 100, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 19.

den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov;

nr 97, med förslag till förordning angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall;

nr 98, angående anslag till bestridande av statens bidrag till fiskares försäkring;

nr 101, angående anslag till avelscentra för nötboskap;

nr 105, angående statsbidrag till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag för täckande av viss förlust;

nr 106, angående höjning av lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning m. m.; och

nr 102, angående anläggning av ny docka vid flottans station i Stockholm m. m.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 7.

Interpellation.

Ordet lämnades nu på begäran till

Herr Thore, som yttrade: Budskap ha kommit att i Nylands län i Finland, varest enligt tillgänglig statistik den svensktalande och svenskhärtammande befolkningen uppgår till cirka 150,000 personer eller något över 40 % av hela lanets invånareantal, stora delar av nämnda befolkning äro utsatta för våldshandlingar från de därstädes härskande röda garderna. Övervåld till liv och lem i vidriga former, förstöring och härjning av egendom, umbärande och svårt är den form av hemsökelse, som röda garderna och de gemensamt med dessa opererande ryska soldathoparna ansett lämpligt att välja för att nedslå det motstånd, som de svenskspråkiga och andra ordningsälskande befolkningselement resa emot sina förtryckare..

Särskilt synes landsbygdens befolkning, närmast inom kustsocknarna öster och väster om Hälsingfors, vara utsatta för rödgardisternas raseri. Skyddskårer antagligen till huvudsaklig del bestående av svenskspråkiga medlemmar och förstärkta med nyländska studenter, vilka undkommit från Hälsingfors, ha enligt vad uppgives tagit sin tillflykt till öar i den nyländska skärgården eller eljest samlats å enstaka punkter på fastlandet för att på detta sätt hålla stånd och värja sig mot de rödas omänskligheter. En sådan tillflyktsort har varit Pällingeöarna söder om Borgå, en annan Kyrkslätt väster om Hälsingfors. Antagligen befinna sig även cernerade skyddskårstyrkor å de öar, som bilda skärgårdskomplexet mellan Hangö och Porkala. Varhelst dessa skyddskårer och hopar av skolgudom befinna sig inom den nyländska landsbygdens kustområde, äro de emellertid såvitt man nu kan se, på grund av det isolerade läget, omöjligheten av att erhålla förbindelse med de Mannerheimska kårerna samt rödgardisternas övermakt och mordlusta inom kort dömda till undergång och förintelse.

Tidningarna under gårdagen innehölla följande meddelande: »Hälsingfors den 22 februari: Skyddskärerna i Borgå (Pällinge?) och Sibbo ha skingrats. De skydds-kärner, vilka som långa tal- lit i fiendens händer ha mördats. Det finska Röda korsets ambu- lans hindrades komma till undsättning. Skyddskären i Kyrkslätt, som består av högst 2,000 man, hotas av samma öde, om ej snar hjälp erhålles.»

I en vädjan, som nyligen riktats till regeringen från ett antal studenter i Uppsala, förekommer följande interjör från skyddskä- rerna i Nyland: »Resande från Hälsingfors meddela, att 600 stu- denter i Kyrkslätt, 5 mil väster om Hälsingfors, under en längre tid varit omringade i två gårdar. De ha försvarat sig tappert och icke skytt några ansträngningar. I tisdags gjorde de röda belägr- arna ett stort angrepp, varvid 50 man föllo. Belägrarna förfoga över kulsprutor och kanoner, medan däremot studenterna endast lära ha gevär. De ha gott om mat och kläder, men befara, att deras ammunition skall taga slut, innan de erhålla undsättning. Även i Sjundeå, en nyländsk kustsocken väster om Kyrkslätt, är en stu- dentstyrka cernerad av de röda». I framställningen till regeringen tillägges därpå följande: »Det står helt naturligt icke i enskilda svenska medborgares förmåga att kontrollera riktigheten av dessa uppgifter. Redan möjligheten att de äro med verkliga förhållandet överensstämmande synes oss emellertid ägnat att uppfodra Sve- riges regering och folk att behärta sitt ansvar gent emot den fin- ländska kulturens framtid, en kultur, som uppvuxit ur svenska rötter och alltjämt i väsentlig mån uppbäres av svensk nationalitet. Ty fruktansvärd är förvisso faran för denna kultur, om de olycks- bud besanna sig, vilka tala om en omedelbart hotande undergång för stora delar av den ungdom, som utgången ur alla samhällsklas- ser utbildat sig att i framtiden bliva dess bärare.»

Under rubrik »Tragedien i den nyländska skärgården» inne- håller Stockholms-Tidningen sistlidna söndag följande maning: »Låt oss våga något för att komma dem till hjälp, innan det blir för sent. Och skulle det icke lyckas, skulle den påbörjade trage- dien på dessa skärgårdsöar nå sitt hotande slut, så låt oss då åt- minstone kunna få säga våra barn, att Sverige dock hade gjort vad i mänsklig förmåga stod för att avvärja det.»

Slutligen innehåller Svenska Morgonbladet för gårdagen följ- jande: »Beträffande Åland har regeringen utfört en fredlig bragd värd det största erkännande, och det vore önskligt, om regeringen även med avseende på Finland kunde vidtaga åtgärder i samma humanitära riktning. Vad det nu särskilt gäller att komma till hjälp äro de nödställda på Pällingeskären och vi upprepa vad vi härom uttalat, nämligen att regeringen kan vara förvissad om, att den har en mycket allmän och stark opinion bakom sig om den här går till gränsen för det yttersta möjliga.»

Ingen värd att nämnas svensk kan känna sig likgiltig och kallsinnig för de tragedier, som nu utspelas bland den svensksprå- kiga stammen kring Nylands kuster. Varje fiber reagerar emot

Interpellation. att vi bli stående som överksamna åskådare. Man begär, att något göres; man hoppas, att Sveriges regering beslutar sig för den viljeakt, utan vilken intet står att uträtta.
(Forts.)

Angående svensk hjälp åt männen på Pällinge lär statsrådet Palmstierna ha uttalat sig på följande sätt: »Från det ögonblick, då meddelandet om flykten till Pällingskären blev bekant, har jag personligen undersökt förhållandet, men måste uttala, att då Pällingskären befinna sig långt inne i Finska viken öster om Hälsingfors, är det såväl av nautiska som andra skäl icke möjligt sjöledes bispunga. Jag fäster uppmärksamheten på den förefintliga isläggningen och att Finska viken såväl tvärs över som i flertalet skärgårdsleder är fylld av vidsträckta minfält. Situationen vore mycket mera riskabel än de oinvigda kunde tänka sig.»

Sjöministrerns härövan relaterade uttalande må, alldeles oavsett huruvida dennes personliga undersökning av navigeringsförhållandena i Finska viken varit mer eller mindre ingående, äga sin riktighet i vad avser en svensk förbindelse sjöledes med Pällingeöarna. Omöjligheten att sjöledes uppnå kontakt med nylandssvenskarna gäller enligt mitt förmenande i varje fall icke om en anknytning sökes på en västligare belägen punkt av den nyländska kusten. Överallt utefter denna kust, med undantag av rayonen Sveaborg—Hälsingfors, som ju utgör ett område för sig, är den svenskspråkande befolkningen fullständigt dominerande. Förbindelse genom en svensk hjälpexpedition sjöledes med Nyland, även om detta på grund av navigerings- och andra svårigheter måste ske åtskilligt väster om Hälsingfors, bör dock efter all sannolikhet ha en betydande effekt för skyddandet av det svenskspråkiga befolkningselementet i Nyland.

Först och främst gäller det att söka uppnå förbindelse med Hangö. Härifrån föreligger måhända möjlighet att medelst järnvägen till Hälsingfors, som leder igenom kustsocknarna, tränga öster över. Ytterligare framträngande sjöledes öster om Hangö bör emellertid vara möjligt. Måhända ända till Porkala (Barosundsfjärden) omedelbart utanför Kyrkslätt.

De faror och svårigheter, som hindrande ställa sig i vägen för en undsättningsexpedition sjöledes till Finlands södra kust, utgöra främst de trenne: fara från ryska örlogsfartyg, isnavigeringssvårigheter och fara för minor. Vad nu först angår risken att råka ut för ryska örlogsfartyg, så torde denna efter allt vad man hört om den ryska flottans tillstånd vara skäligen obetydlig. Även om ett eller annat av de ryska krigsfartygen skulle vara användbara, så lära de helt säkert på grund av bemanningssvårigheter och isförhållanden hållas kvar å sina förläggningssorter. Rödagaristerna synas för sina operationer till sjöss ej disponera flera fartyg än isbrytaren Murtaja och ett par andra mindre isbrytarfartyg.

Vad ishindren utanför Nyland på sträckan Hangö—Porkala angår så böra svårigheterna för navigering av denna anledning icke överskattas. Det är utan tvivel möjligt att här taga sig fram. Den ovannämnda ångaren Murtaja uppgives för cirka 14 dagar sedan från Reval via Hälsingfors ha avgått till Åland för landsättning av ryska

soldater. Isförhållandena kunna sedan den tiden, med fäst avseende på rådande milda väderlek och de meteorologiska utsikterna för närmaste tiden framåt, icke ha förvärrats. De gestalta sig helt säkert gynnsammare för varje dag som går. Ingen anledning finnes att antaga, att isläggningen skulle förhindra en svensk undsättningsexpeditionens angöring av Hangö, blott lämplig fartygsmateriel användes till en sådan expedition. Vägen till Hangö kan väljas såväl genom Åland och Åbo skärgårdar som direkt sjöledes.

Interpellation
(Forts.)

Den största faran kan anses föreligga från minor. Det må emellertid framhållas, att de vid krigets början i Finska viken utlagda minspärrningarna nu måste anses vara föga verkningsfulla. De äro helt säkert vad man på fackspråket benämner »utblommade». Senare gjorda »påspädningar» av minor exempelvis sådana som tillkommit under de sista åtta månaderna måste anses farliga. Det föreligger emellertid knappast anledning att antaga, att påspädning av minfält, sedan Rysslands nyaste regim tillkommit, i någon nämnvärd utsträckning ägt rum. Men härigenom reduceras också risken att påträffa effektiva minfält högst väsentligt.

Vår marin äger tillgång på effektiv minsvepningsmateriel. Skulle inseglingssäkra behöva brytas genom fast is, läser issprängning med dynamit, som samtidigt oskadliggör möjligen under isen befintliga minspärrningar, kunna ifrågakomma.

Inga ööverstigliga svårigheter eller utomordentliga risker kunna alltså anses föreligga för en svensk hjälpexpeditionens angöring i närvarande stund på nyländska kusten väster om Hälsingfors. Det erfordras som förut sagts endast en viljeakt från regeringens sida för att en sådan expedition skall komma till stånd.

Politiska skäl tala förvisso för att genom svenska regeringsåtgärder verksam hjälp snarast möjligt bringas finlandssvenskarna i Nyland. Jag vädjar emellertid i främsta rummet ej till sådana skäl. Jag vädjar till svenska folkets ridderlighet och barmhärtighetskänslor, till vår samhörighet med folk av samma språk och stam, vilka nu i bittraste nöd anropa oss om hjälp. Denna vädjan får ej, kan ej få förklinga ohörd.

På grund av de skäl, som nu blivit framförda, beder jag vördsammt att till hans excellens herr statsministern få framställa följande spörsmål:

Ämnar regeringen omedelbart vidtaga åtgärder för utsändande av en militär hjälpexpedition, i syfte att sjöledes genom angöring av en punkt på nyländska kusten bringa de svenskspråkiga befolkningselementen i Nylands läns landsbygd en verksam hjälp i deras nödställda belägenhet?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 8.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Carlson* i Herrljunga nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 76, angående tillfällig höjning av postavgifterna;

herr *Kropp*, nr 314, i anledning av samma proposition; och
 herr *Ericson* i Funäsdalen *m. fl.*, nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, angående bidrag till vissa odlingsföretag m. m.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 9.

Föredrogs ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 184, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om åtgärder till skyddande av de matnyttiga fiskarnas bestånd i svenska fiskevatten; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utkott.

§ 10.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara herr *Mossbergs* interpellation angående vidtagande av vissa åtgärder för dyrtidens lindrande.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; och

nr 37 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående postverkets ansvarighet för vissa till postbefordran mottagna försändelser; samt

från lagutskottet:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor;

nr 41 i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående straffet för rymning från mobiliserad avdelning av krigsmakten;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 § i lagen den 2 juli 1915 angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen); och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts porposition med förslag till lag med särskild bestämmelse att tills vidare gälla i fråga om skydd för vissa främmande patent.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 38, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 39, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden;

nr 2, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av § 24 i förordningen om landsting; och

nr 3, i anledning av väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående rätt för kommuner att tilldela innehavare av kommunala förtroendeuppdrag ersättning i vissa hänseenden;

statsutskottet utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa tomter i kvarteret Björnen i Stockholm m. m.;

bevillningsutskottets memorial, nr 11, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om ändrad lydelse av 54 § 5 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; och

betänkande, nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om restitution av tonnageavgift; samt

riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Röing</i>	under 6 dagar fr. o. m. den	27 febr.,	
» <i>Sandberg</i>	» 4 » » »	27 »	
» <i>Hederstierna</i>	» 7 » » »	27 »	och
» <i>Odqvist</i>	» 2 » » »	1 mars.	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,26 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 27 februari.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr vice talmannen.

§ 1.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 104, med förslag till ändrad lydelse av §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 2.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Seur å interpellation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Thorsson*, som anförde: Herr vice talman! Med andra kammarens tillstånd har ledamoten av denna kammare herr *Mossberg* till mig, under åberopande av riksdagens skrivelse nr 200 av den 2 juni 1917, riktat följande tvenne spörsmål:

1. Har herr statsrådet haft tillfälle att taga del av ovan berörda riksdagsbeslut?

2. Har man att snart förvänta att effektiva åtgärder bliva vidtagna i enlighet med nämnda riksdagsbeslut?

I den åberopade riksdagsskrivelsen anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t tacktes efter en omedelbart igångsatt utredning skyndsammast vidtaga åtgärder i och för dyrtidens lindrande genom komensationer eller dylikt även av andra näringar än som hittills företrädesvis av jordbruket samt för den händelse så erfordras för riksdagen framlägga de förslag, som kunna finnas lämpliga.

Innan jag övergår till att redogöra för de åtgärder, som föranletts av denna riksdagens framställning eller eljes vidtagits i riksdags-skrivelsens syfte torde jag få återgiva några huvudpunkter i riksdagens uttalande.

Ehuru riksdagen icke godtagit som riktigt påstående, att endast jordbruket drabbats av kompensationsbestämmelser och därmed likställda åtgärder, framhålles det dock i skrivelsen, att industrien hittills i större utsträckning än jordbruket lämnats frihet att skörda vinst av rådande högkonjunkturer. Någon form borde emellertid kunna finnas för en reglering, som verksammare än hittills bidrager till att lätta dyrtidens tryck för dem som hårdast fått känna det. Utredning härom vore önskvärd. Därvid borde komma under omprövning ej blott kompensationsförfarande, varvid motionärerna i frågan synts lägga huvudvikten, men som vad industrien beträffar säkerligen möter stora svårigheter, utan även andra tänkbara förfaringssätt, såsom exempelvis kompensationsavgifter, exportavgifter eller exporttullar, maximipris, förhöjd krigskonjunkturskatt m. m.

Riksdagen förklarar sig bl. a. ha haft sin uppmärksamhet fästad å de åtgärder för åstadkommande av prisreglering å byggnadsmaterial, som föreslagits av den s. k. byggnadsmaterialkommissionen. Att göra något närmare uttalande rörande de förfaringssätt, som böra användas för uppnående av ändamålet syntes riksdagen icke tillrädligt. Först efter det resultatet föreligga av den föreslagna utredningen, vid vilken givetvis även de olika näringarnas ekonomiska bärkraft bör noga undersökas och nödvändigheten av att föreslagna åtgärder ej hämma produktionen uppmärksammas vore det möjligt att fatta lämpliga och ändamålsenliga beslut.

Den av riksdagen begärda utredningen skulle, såsom av nu återgivna delar av motiveringen framgår, ha erhållit en mycket allmän läggning. Utan bestämda direktiv från riksdagens sida beträffande valet mellan olika tänkbara åtgärder skulle därvid ha upptagits till omprövning hela problemet om en sådan reglering av näringslivet, som verksammare än hittills kunde lätta dyrtidens tryck genom att i ökad utsträckning indraga jämväl andra näringsgrenar än jordbruket under statsreglering av ett eller annat slag.

Någon sådan allmän utredning som i riksdagsskrivelsen begärts, har icke kommit till stånd. Dess igångsättande begärde riksdagen omedelbart för att därefter åtgärder skulle kunna skyndsammast vidtagas. Det ligger ju också i sakens egen natur, att endast genom utredningens snabba igångsättande det åsyftade resultatet vore att nå, *därest* åt utredningen skulle ges den vidsträckt omfattning som i riksdagsskrivelsen förordats.

Över anledningen till att riksdagens framställning icke i så måtto lett till resultat, att en allmän utredning omedelbart anbefallts, är jag av naturliga skäl icke i tillfälle att här avgiva förklaring. Såsom kammaren skall finna har emellertid syftet med riksdagsskrivelsen i viss utsträckning tillgodosetts därigenom att ytterligare statsingripanden skett på skilda områden av näringslivet varvid även avsevärda områden av den industriella verksamheten indragits under statsreglering av olika slag.

För att kunna giva kammaren en redogörelse för de viktigaste av dessa åtgärder har jag anmodat vederbörande statsorgan att över interpellantens framställning avgiva yttrande.

Svar å interpellation.

I gemensamt utlåtande av den 19 februari anföra kommerskollegium och statens industrikommission följande:

»Utgående från det kända förhållandet, att priserna å de flesta industriprodukter ökats med 300 å 600 % och mera utöver de före kriget gällande, under det att de produkter lantmannen frambringat endast varit föremål för en medelprisförhöjning av 100 %, anser interpellanten det vara uppenbart, att industrien och handeln innehaft en obegränsad rätt att åsätta sina produkter och sitt arbete vilka priser som helst, samt att dessa näringar därigenom fått skörda alltför stora vinster.

Med anledning av interpellantens framställning må först framhållas, att den omständigheten, att industriprodukter stigit i pris, icke behöver stå i så innerligt samband med en vinstökning för företagen, som kanske ofta antages, utan att den största ökningen av priserna beror på stegrade priser på råvaror och förbrukningsartiklar och på fördyrade arbetslöner — ett förhållande, som framgår av verkställda undersökningar, särskilt en inom kommerskollegium i annat sammanhang företagen sådan, avseende en del standardartiklar. Fördyringen av en sådan utomordentligt viktig vara som stenkol, vilken på grund av höga frakter och exportavgifter stigit i pris minst 1,000 % har exempelvis sin dryga andel i de flesta industriprodukters höga pris. Så är också fallet med den avsevärda prisstegringen på träbränsle, som på senare tid ägt rum. I allt mera ökad utsträckning har industrien varit hänvisad till sådant bränsle såsom ersättning för stenkol. I mån så skett har industrien blivit föremål för en ekonomisk belastning som i sin mån motsvarats av en betydande extra vinst för jordägarna. Interpellanten åberopar prisen på gödningsämnen som stigit med 250 å 300 %. Nu är förhållandet det, att just gödningsämnen, såväl superfosfat som kalkväve, varit föremål för prisreglering till förmån för jordbruket, varigenom på tillverkningen av dessa varor endast en blygsam vinst uppstår. Vad superfosfat beträffar så kosta de från utlandet införda huvudråmaterialen, råfosfat och svavelkis, c:a 5 gånger mera än tidigare.

Det är likväl riktigt, att industri och handel, inklusive bankrörelse, under de gångna krisåren i allmänhet haft mycket rikliga, i vissa speciella fall abnorma vinster. Däremot är det icke fullt överensstämmande med rätta förhållandet, att, såsom ofta framhålls, intet åtgjorts för att reglera dessa vinster och för att minska dyrtidens tryck genom sänkning av prisen å industrivaror.

Det torde vara lämpligt att i största korthet lämna några exempel på de inskränkningar, som i prisreglerande syfte gjorts i industriens och handelns rörelsefrihet.

En reglering av handeln med *hudar och skinn* och tillverkningen av läder har genomförts, varigenom exempelvis åstadkommits, att koläder av svensk råvara i januari 1918 kostade 7 kronor mot 8 kronor i augusti 1916. Att utan denna reglering, som åtföljts av avtal med skofabrikanterna, våra skopriser skulle vara mycket högre än de äro, är säkert.

På basis av tidigare gällande *cementpris* kronor 6,95—7,40, träf-

fades våren 1917 avtal med tillverkarna av cement, att detta pris icke finge fördyras mera, än vad som motsvarade ökade kolkostnader.

Svar å interpellation.
(Fortn.)

Med landets tillverkare av *koppar* finnes prisavtæl, som hindrar denna vara att under rådande stora kopparbrist stiga oskäligt i höjden.

Bomullsfabrikanterna äro sedan juli 1917 bundna vid bestämda pris å *bomullsgarn* och blekta och oblekta *vävnader*, och äro priserna å garn numera fixerade i en av industrikommissionen utfärdad kungörelse.

Med karbidfabrikanterna har träffats ett prisavtal med bestämd avsikt att *karbid* skulle tillhandahållas så billigt som möjligt. Man har visserligen mycket klandrat detta pris såsom varande allt för högt. Därom torde meningarna dock vara något delade, och under alla omständigheter är det av intresse att veta, att norsk karbid måste betalas med 1.200 å 1.300 kronor per ton, då motsvarande pris för den svenska karbiden för närvarande är 750 kronor.

En direkt följd av ovannämnda riksdagsskrivelse torde vara järnbrukens åtagande av augusti 1917 till dåvarande finansministern att, i syfte att undgå ett mera direkt ingripande från statsmakternas sida i form av utsträckt exportförbud eller dylikt, leverera *lantbrukets behov av järn* med en prisreduktion av 33 $\frac{1}{3}$ % av marknadspriset. Åtagandet avser 28.000 ton järn för jordbrukets direkta behov och 11.000 ton järnvaror för framställning av lantbruksmaskiner och redskap. Med användande av detta åtagande har i november 1917 med regeringens godkännande genomförts ett prisavtal med tillverkarna av lantbruksmaskiner och redskap, enligt vilket en reduktion av de priser, som eljest skulle hava gällt, åstadkommits med 20—30 %. Ehuru tillverkarnas kalkyler noga granskades av sakkunniga, och fabrikanternas vinst sattes så låg som möjligt, betinga dock exempelvis lantbruksmaskiner 2 $\frac{1}{2}$ —3 gånger så högt pris som före kriget, beroende huvudsakligen på ökade materialkostnader och arbetslöner.

I december 1917 hava med stöd av en på industrikommissionens initiativ tillkommen kungl. förordning och efter ett entreprenadförfarande landets tvål- och såpfabrikanter bundits att tillverka *tvål och såpa* till så låga pris, som det är möjligt åstadkomma med de höga priserna å fett och alkalier och med den utomordentligt ringa tillverkningsmängden.

Häruöver kan nämnas prisregleringar å *tidningspapper, jäst-sprit, svavelsyrad lerjord* m. fl. produkter.

Ovanstående produkter äro sådana, som fortfarande tillverkas inom landet i större eller mindre utsträckning. Å en hel del varor, å vilka största knapphet råder, har beslag lagts och en ransonering genom industrikommissionen företagits. Å dessa varor har man därvid kunnat hålla priserna på en nivå under, i många fall utomordentligt mycket under dem, som skulle hava rått vid en fri prisbildning. Sådan ransonering och prisreglering har sedan länge drabbat linolja, hampa, kautschuk, såpa, ull, vissa lumpartiklar, smörjoljor, bensin, fotogen och kopparskrot.

På senare tid hava dylika åtgärder vidtagits beträffande räls, tagel, bomull, stenkolstjära, soda m. fl. artiklar.

Scar å inter-
pellation.
(Forts.)

Allt vanligare bliva även åtgärder i syfte att kontrollera importerad varas pris och vinsten därå, vilka åtgärder kunna genomföras i samband med ett löfte från industrikommissionen om att varan icke skall läggas under statsbeslag.

Av det ovan anförda torde framgå, att många åtgärder vidtagits i syfte att i det allmännas intresse motverka fördyringen av industrialster, såväl importerade som inom landet tillverkade, och att reglera vinstmöjligheterna för såväl handel som industri.

Det förefinnes också en bestämd avsikt hos industrikommissionen att fortfara på den inslagna vägen och med noggrant aktgivande på förhållandena ingripa i prisreglerande syfte, där sådant ingripande är påkallat, särskilt beträffande förnödenheter, som direkt eller indirekt äro av större betydelse för befolkningen.

Emellertid må det gärna erkännas, att det område inom industrien, som hittills varit föremål för prisreglerande åtgärder, är relativt litet och att i stället det stora flertalet av våra industrier icke berörs av dylika inskränkningar. Orsakerna därtill torde vara flera.

Till en början må framhållas den betydande svårighet, som föreligger vid fastställande av de priser på fabrikaten, som kunna anses skäligen. En generell beräkning av ett lämpligt försäljningspris för en viss industriprodukt lämnar nämligen ofta, även när den utföres av en samvetsgrann och erfaren fackman, ett relativt osäkert resultat. Till en mängd faktorer är det i en dylik kalkyl nämligen mycket svårt att taga någon hänsyn. I kalkylen går nämligen råvarupriset in med för tillfället gällande marknadspris, vilket gör beräkningen allt för gynnsam för de industriföretag i branschen ifråga, som ligga inne med ett råvarulager, som inköpts till lågt pris eller tagits ur egna naturtillgångar. Även i andra avseenden exempelvis beträffande transportkostnader, utlägg för bränsle och kraft är det svårt att i kalkylen icke taga hänsyn till de sämre ställda företagen, varför beräkningen av tillverkningspriset ofta ställer sig allt för gynnsamt för det stora flertalet industriföretag på området. På så sätt kan hända och har nog också hänt, att prisregleringen sker uppåt i stället för nedåt, vilket ju icke är meningen.

Många industrier tillverka en sådan mångfald olika varor eller olika typer och olika kvaliteter av samma fabrikat, att en undersökning om skäligen försäljningspris å respektive produkter icke kan komma till stånd i avsaknad på den mycket stora stab av opartiska sakkunniga, som därför skulle erfordras, något som har sin förklaring däri att det stora flertalet sakkunniga, som här kunna komma i fråga, äro knutna till just de industriella företagen, vilkas intressen skulle beröras av prisregleringarna. Anförda svårighet skulle gälla redan om prisläget för en industriprodukt kunde fastställas för en längre tid. Då emellertid med hänsyn till de hastiga omkastningarna på råvarumarknaden och arbetsmarknaden detta icke låter sig göra utan en onödig stor vinstmarginal och således ständigt nya undersökningar måste företagas, har anförda omständighet så mycket större giltighet.

Hittills tillämpade metoder att genom prisavtal eller maximipris

hålla varupris nere torde därför, när det gäller industrivaror, endast kunna tillgripas ifråga om våra viktigaste förnödenheter eller då det är tydligt, att verkligen stora missförhållanden i prisbildningen å någon viss artikel förekomma.

I stort sett blir det således svårt att tillföra industriens, handeldens med flera näringars tribut till det allmänna genom dylika prisregleringar. I deras ställe hava vi i krigskonjunkturskattesystemet en möjlighet att på ett mycket noggrannare och mycket rättvisare sätt åstadkomma denna fördelning av vinsterna mellan den enskilde och det allmänna.

Det är heller icke små belopp, som industrien och handeln fått på denna väg avstå, och erinras här om att den påförda krigskonjunkturskatten för år 1917 är 244 miljoner kronor.

Vid bedömandet av frågan om industriens vinster förtjäna ytterligare några synpunkter beaktande.

Då nuvarande brist på råvaror och halvfabrikat för vissa industrier hotar att framkalla en omfattande arbetslöshet, torde det vara särdeles angeläget att se till att, i den mån tillverkningen av dylika råvaror och halvfabrikat kan ske inom landet, dessamma i möjligaste mån ökas, och torde det bästa medlet för åstadkommande av en ökad produktion av dylika varor vara relativt höga priser. Icke minst torde detta gälla just nu, då företagsamheten på många områden inskränkes på grund av att man icke vågar taga de ekonomiska risker, som förändrade konjunkturer skulle medföra.

Vidare torde icke böra förbises, att en skarp prisreglering å industriprodukter skulle hava verkat hämmande på produktionen och därmed framkallat arbetslöshet, när många industrier säkerligen i sådant fall ej skulle hava vågat ikläda sig de stora ekonomiska risker, som varit förenade med till nuvarande höga priser gjorda inköp av råvaror m. m.

Då man fäster sig vid de för vissa industrier uppkomna stora vinsterna får man heller icke glömma att många av dessa industrier på grund av råmaterialbrist eller bristande avsättning redan nu komma in i en helt annan konjunktur. Detta gäller exempelvis textilindustrien, inom vilken många företag f. n. ligga helt nere men det oaktat hava betydande omkostnader, icke minst arbetslöshetsunderstöd, att betala, vilket givetvis får ske av tidigare vinstmedel. I samma läge komma säkerligen, om råmaterialbristen fortfar, flere industrier.

Överhuvudtaget inbjuder icke det nuvarande läget inom industrien till några mera kraftiga åtgärder av generell innebörd. Att konjunkturen är i vikande och osäkerheten inom industrien är i tilltagande, är obestridligt. När freden kommer, komma också i förstärkt grad svårigheterna för många av våra industrier, som hittills suttit i ett gott läge. För det stora flertalet torde gälla, att deras ineliggande lager av råvaror kommer att sjunka i värde vid obehindrad varutillförsel, och många bokförda vinster komma då att visa sig vara vinster blott på papperet.

Många industrier hava också att, när freden kommer, räkna med

Svar å interpellation.
(Forts.)

en konkurrens beträffande sina fabrikat, som efter allt att döma blir utomordentligt svår. Vid den tiden torde det bliva en anledning till tillfredsställelse, att vissa av våra industrier varit i tillfälle att genom nyanläggningar och moderniseringar och på annat sätt i så hög grad konsolidera sin ställning som nu varit fallet.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att även på industriens område ett flertal prisregleringar ägt rum icke minst under tiden efter det ifrågavarande riksdagsskrivelse beslutats, men att det nuvarande läget icke inbjuder till alltför kraftiga åtgärder i detta hänseende, vilka kunde medföra ödesdigra följder. Industrikommissionen för sin del vill emellertid än en gång betona, att Industrikommissionen, som givetvis med största uppmärksamhet följer prishallandena beträffande industriens råvaror och produkter, hyser en bestämd avsikt att ingripa prisreglerande i den mån detta, med hänsyn tagen till alla på frågan inverkan faktorer, kan befinnas påkallat.»

Utöver dessa, i kommerskollegii och industrikommissionens utlåtande lämnade upplysningar rörande omfattningen av statsregleringen inom industriens område kunna ytterligare några uppgifter förtjäna att i anledning av interpellantens framställning anföras.

Till mig har inkommit redogörelse för järnabatteringen till förmån för jordbruket under halvåret september 1917—februari 1918. Därav framgår att jordbrukets vinst på rabatterna är för denna tid att uppskatta till närmare 3 1/2 miljoner kronor. Den beräknade normalförbrukningen av järn och plåt har mer än täckt rekvisitionerna. Däremot har reduktioner måst företagas å de rekvirerade kvantiteterna av spik och hästskor. Under nästkommande tremånaders period torde dock ersättning kunna beädas för de ej erhållna kvantiteterna.

Till lantbrukets fördel ha statsmakterna ingripit genom prisreglering å gödningsämnen. Så genomfördes som bekant under fjolåret ett prisavtal rörande superfosfat. Nu mera har träffats avtal med vederbörande fabrikanter att ställa viss kvantitet kalkkväve till svenska marknadens disposition mot visst maximipris.

För att säkerställa tillgången på karbid har nyligen med användande av förfoganderättslagen beslag lagts å fabriksanläggning vid Vargön.

Beträffande den i riksdagsskrivelsen särskilt berörda frågan om byggnadsmaterialiers förbilligande är att nämna att prisavtal föreligger dels i fråga om cement dels ock i fråga om byggnadsjärn, medan däremot reglering av träpriserna hittills ansetts möta överkomliga svårigheter.

Med anledning av att svenska stenkol betinga ett oerhört högt pris — från statens järnvägar har till mig meddelats, att man mera måste beräkna ett pris å svenska stenkol, som sex gånger överstiger 1913 års priser för motsvarande vara — och då enligt min uppfattning för ett statens ingripande i prispbildningen liknande skäl tala i detta fall som i många andra, har jag nyligen anbefallt industri- och bränslekommissionerna att avgiva gemen-

samt yttrande och förslag i syfte att nedbringa priset på svenska stenkol.

Svar å interpellation.
(Forta.)

I den riksdagsskrivelse, som av interpellanten åberopats beröres även frågan om exportavgifter. Detta omfattande spörsmål har vid flera tillfällen varit under omprövning, dels i en särskild för ändamålet tillsatt kommitté, dels vid handläggning inom kristidskommissionerna av frågor om statsreglerande ingrepp i näringslivet. Byggnadsmaterialkommissionen föreslode viss exportavgift å trä och järn, men dess framställning ledde, sedan industrikommissionen avstyrkt densamma, icke till någon åtgärd i denna riktning men väl till andra prisreglerande åtgärder, såsom jag nyss nämnt.

Vad järnhanteringen angår har jämväl fråga om allmänt exportförbud såsom regleringsåtgärd dryftats. Inom statens industrikommission tillsattes i november en kommitté för prövning av frågan. Kommittén kom emellertid till det resultatet, att att den under dåvarande omtändigheter icke ansåg sig kunna tillstyrka ett allmänt exportförbud.

Efter denna redogörelse för statsmakternas handläggning av vissa i interpellantens framställning berörda spörsmål anhåller jag till sist att såsom svar å interpellationen få utveckla några huvudsynpunkter, som efter min uppfattning böra anläggas.

Det hör måhända särskilt betonas, att jag här saknar anledning att upptaga frågan om vad som kunde eller borde ha gjorts för ett eller annat år sedan. Uppenbart är ju, att läget numera är väsentligt annorlunda än under den första delen av kriget för åtskilliga av våra industrier och särskilt för några av våra största — jag kan nämna trävaru- och järnhanteringen. De åtgärder, som nu kunna ifrågasättas måste givetvis hänföra sig till det närvarande läget.

Mot en industri, som arbetar på lager med stoppad export, eller där fråga om driftinskränkning är överhängande äro självfallet icke samma slags regleringsåtgärder tillräddliga som kunna ha haft stort fog under den mest lysande exportkonjunkturen. Till mig har nyligen från chefen för civildepartementet överlämnats en skrivelse om den hotande arbetslösheten. Det stora samhällsintresse som inför detta perspektiv knyter sig till den industriella verksamhetens uppehållande, måste tillbörligt beaktas vid behandlingen av industriella regleringsfrågor.

En ledande grundsats i prispolitiken, på det industriella likaväl som på jordbruksområdet, måste vara, att produktionen av nödvändighetsvaror säkerställes så långt det är med våra resurser möjligt. Det ligger icke i konsumenternas intresse att köpa en tillfällig prissänkning med produktionens framtida avstannande. Självfallet hör alltså vid prisregleringar all tillbörlig hänsyn tagas till de på alla områden ökade produktionskostnaderna. Genom vissa utredningar, som jag i anledning av interpellationen tagit del av, har jag övertygat mig om att väsentligt stegrade råvarukost-

Svar å interpellation.
(Forts.)

nader i hög grad föranlett den starka prisstegring ett stort antal av den svenska industrins standardartiklar undergått.

Inom den sålunda uppdragna ramen böra statens åtgärder inriktas på att i görligaste mån hålla prisstegringen tillbaka. Av synnerlig vikt finner jag det därvid vara, att befogade anledningar till missnöje över vissa näringars mera hårdhänta behandling kunna undanröjas.

Till den jämnvikt i bördan som är att eftersträva medverkar i mycket väsentlig grad — det bör här icke lämnas oanmärkt — den särskilda beskattningen av krigstidens vinster. Också har riksdagen i den skrivelse, som är utgångspunkten för interpellationen, upptagit en förhöjd krigskonjunkturskatt bland andra medel till vinnande av skrivelsens syfte.

Den omständigheten, att man sålunda i beskattningen äger medel att till det allmänna överföra väsentliga delar av de industrivinster, interpellanten pekar på i sin framställning, får naturligen ej avhålla statsmakterna från ingrepp i industrins rörelsefrihet, där det med hänsyn till varans betydelse, prisstegringens omfattning eller andra för hela samhället vitala synpunkter befinnes nödigt.

Staten får efter min mening icke rygga tillbaka för att beträffande viktiga industrivaror gripa in med samma eftertryck — om också icke alltid med alldeles samma medel — som beträffande viktiga lantbruksvaror. Principiellt delar jag fullt ut interpellantens uppfattning att likställighet bör råda i fråga om olika näringsgrenars skyldighet att underkasta sig den reglering statsmakterna finna vara i det helas intresse ofrånkomlig. Jag kan följaktligen, till svar å interpellantens förklarade mig villig att, i vad på mig ankommer, vidtaga de åtgärder i riksdagsskrivelsens syfte, som numera kunna befinnas av läget påkallade och äro praktiskt realiserbara.

Vidare yttrade:

Herr Mossberg: Herr talman! Jag skall be att få framföra ett tack för det svar, som har blivit givet med anledning av min interpellation. Det torde i någon mån ha klarlagt ställningen de olika näringarna emellan, och även torde det ha klarlagt de försök till utjämning i hithörande fall, som gjorts. Jag vill i detta tack inlägga en varmare klang med anledning av den senare delen av interpellationssvaret, ty denna del av svaret innehöll ett principuttalande och ett löfte, ett principuttalande, som jag för min del finner fullt riktigt, och ett löfte, som jag vill för framtiden taga fasta på.

På samma gång måste jag dock beklaga, att efter åhörandet av detta interpellationssvar jag måste konstatera, att så stora försummelser blivit gjorda, då det gäller tillvägagångssättet mot de olika näringarna, tillvägagångssättet för att låta dessa olika näringsgrenar delta i dyrtidens tryck. Enligt min mening ligger det ganska

klart här, att på ett tidigare stadium, redan 1915 och 1916, hade det varit mycket lättare att reglera förhållandena på hithörande områden. Men på den tiden hade man icke samma principer troligtvis inom kommissionerna och regeringen, som innefattas i det principuttalande, som herr statsrådet gjort. Jag vill endast erinra om 1914 års senare del i augusti, således omedelbart efter krigsutbrottet. Då minnas vi alla, hur en mycket nödvändig vara helt och hållet drogs in omedelbart efter krigsutbrottet, jag menar mjölet. Var och en, som då levde här i Stockholm, minns mycket väl, hur mjölet inom två dagar försvann ur den allmänna handeln, och det hette, att intet mjöl fanns. Om tre—fyra dagar fanns det återigen tillräckligt med mjöl, men i ett slag hade priset sprungit upp med 10 à 12 kronor per säck. Nu säga industrikommissionen och kommerskollegium, vilkas yttranden äro inrymda i detta interpellationssvar, att de förhöjda priserna äro baserade dels på förhöjda arbetskostnader, produktionskostnader, och dels på förhöjda råvarupriser. I detta fall förelägo varken förhöjda arbetskostnader eller råvarupriser, men man trädde i alla fall in på en väg, som sedan fullföljts i mångt och mycket inom affärsvärlden.

Jag tillåter mig här erinra om, att när livsmedelsprodukterna stego i pris oupphörligt, kastade man såväl i tidningspressen som på annat sätt över lantmännen den beskyllningen, att det var dessa, som förorsakade de förhöjda prisen på jordbruksprodukterna och sålunda på livsmedlen. Däröfver kan man tvista, om det var lantmännen, som togo sig anledning av kristiden att taga höga priser och sålunda försöka jobba, eller om det var mellanhänderna, återförsäljarna, distributörerna. Man kan tvista om det. Allt nog, man har trätt in på den vägen, att livsmedlen oupphörligt stigit i pris, och man stod inom kort inför den situationen, att de mindre bemedlade konsumenterna hade svårt att skaffa sig föda. Då tillgreps den första åtgärden, nämligen kompensation av kött och fläsk. Det vill med andra ord säga, att man hade rätt att utföra i världsmarknaden 60 % av en djurkropp, men måste förbinda sig att till den inhemska marknaden lämna 40 % av samma djurkropp för ett rätt så knappt tilltaget underpris. Denna åtgärd fullföljdes, om jag minns rätt, i ett och ett halvt år omkring, och det kompensationssystemet medförde en förlust för lantmannanäringen för det ena halvåret 1915 av omkring 19 1/2 miljoner kronor. Ser man efter för hela den tid, kompensationssystemet fortfor, går det upp till rätt väsentliga summor.

Nu har man där beträtt en väg, som det ligger alldeles klart för mig, att den skulle varit lämplig även i fråga om andra näringar i detta stadium. Och jag måste beklaga, som jag sade, att icke 1915 och 1916 års regering fann sig föranlåten att göra försök i sådant avseende. Man överlämnade detta till en senare tidpunkt, och vi finna av svaret, att de flesta åtgärder, som svaret nämner om, äro viktagna år 1917 och en del så sent som under 1917 års senare hälft.

Jag är ingalunda blind för nyttan och nödvändigheten av att ha en ekonomiskt stark industri, att ha solida banker och att ha en blomstrande handel. Allt detta finner jag nödvändigt och riktigt för

Svar å interpellation.
(Forts.)

ett land, men lika nödvändigt, som detta är, vore att man förföre på det sättet, att även andra näringar — jag tänker närmast på lantmannanäringen — och andra yrken i vårt land stode ekonomiskt starka. Det är önskvärt, att alla grupper gemensamt stå starka, och när krisen kommer, som svaret talar om, torde det behövas, och det corde då vara fullt ut lika nyttigt som att industrien står stark.

Jag fäste mig särskilt vid ett par punkter av svaret, där man sökte göra gällande, att mycket effektiva åtgärder till en utjämnning blivit vidtagna. Man nämner således om, att man försökt reglera priserna på läder. Ja, det är mycket sant, men där började man i rätt ända, om jag får begagna detta uttryck. Man satte först ned priset på räläder. Alltså producenten fick minskad betalning för sitt räläder, och man satte sedan ned försäljningspriset från 8 till 7 kronor. Men detta skedde först under 1918 enligt redogörelsen, alltså också den åtgärden för sent. Vad innebär nu denna reglering? Om jag antar att ett par ordinära damkängor av finare sort väga 8 hekto och jag tänker mig ett pris på läder av 7 kr. — det är icke rätt i detta fall, utan det får höjas, därför att det finnes olika priser på över- och bottenläder, men om jag också räknar med åtskilligt av det material, som man använder för inlägg och dylikt och som bidrager till vikten av dessa skodon, så väga de omkring 8 hekto — då skulle materialet i dessa skodon betinga ett pris av kr. 5:60 efter 7 kr. per kg. Om jag höjer detta pris till 12 kronor, tror jag icke jag gör mig skyldig till att värdera för lågt. Dessa samma kängor kosta i allmänna handeln 38 kronor. Nu säger industrikommissionen, att denna åtgärd har reglerat på ett mycket effektivt sätt, ty annars skulle skodonen ha varit mycket högre i pris. Ser jag på, hur det ställer sig med ett par grövre kängor, ett par manskängor, arbetsskodon, så väga de i allmänhet 1 kg. Det skulle bli 7 kr., frånräknat papp och dylikt. Men om jag ökar det till 12 à 15 kronor, så finner jag det vara nog, men att försäljningspriset på denna kvalitet ändå står i 30 kronor. Jag frågar då: är det rimligt att tillverkningskostnaderna skola föranleda denna prisskillnad? Betingar verkligen tillverkningen av ett par skodon så höga kostnader, att de försvara ett dylikt pris? För mig står det alldeles klart, att den regleringen är av mindervärdig natur, trots att det är en reglering.

Vidare nämndes något litet om koppar. Man har sökt ordna det så, att kopparn icke skulle ställa sig för dyr i allmänna marknaden. Nå, hur har det skett? Jag har kunnat följa priskurvan och sett, huru den stigit undan för undan, men jag känner icke till det nödvändiga behov, som har betingat dessa ökade priser. I alla fall blev resultatet det, att under förliden höst stod den koppartråd, som skulle vara avsedd till elektriska ledningar, i ett pris av 3 à 4 kronor per meter, ett pris, som gjorde, att det var omöjligt på landsbygden, annat än för mycket penningstarka bolag att åstadkomma elektriska ledningar.

Jag skall också be att på tal om läder få till herr statsrådet rikta en enträgen uppmaning att se till, att fördelningen av läder

kommer att regleras om. För närvarande torde det ligga så, att skovarufabrikationen har en rätt så riklig tilldelning, men på landsbygden, åtminstone att döma efter förhållandena hemma, ligger det så, att färdiga skodon finnas i handeln tillräckligt och på lager, men bottenläder saknas det snart sagt totalt. Man kan icke få köpa sådant läder i och för reparation av familjens skodon. Det är blott någon enda gång, som man kan betinga sig ett par halv-sulor. Jag vill rikta den enträgna uppmaningen till herr statsrådet, att han söker se till, att vi få en ändrad tilldelning i fråga om bottenläder, om jag nu endast skall fästa mig vid detta slag av läder, då det är nödvändigare än överlädret.

Nu talades det också här i svaret om järnprisen, och det sades, att de hade reducerats. Ja, det är fullt riktigt, men denna åtgärd har kommit mycket för sent. Ännu för så kort tid sedan som i augusti 1917 var bruttopriset å smidesjärn uppe vid kr. 87:30, men genom det ingripande, som då kom till stånd från statsmakternas sida, skedde en nedsättning i fråga om priset å sådant järn, som var avsett för lantbrukets behov, och denna nedsättning uppgick till 33 $\frac{1}{2}$ procent, så att dylikt järn kostade kr. 58:20. Jag skall villigt erkänna, att denna åtgärd var nödvändig, och vi äro också tacksamma för, att den vidtogs, men man har här även att räkna med andra kvaliteter av järn. Jag vill då särskilt fästa mig vid kultivatorfjädrar, som nu kosta kr. 1:31 per kilogram, samt harvfjädrar, som kosta kr. 1:24 per kilogram. Jag kan här även nämna, att en viss typ av arbetsmaskiner, som förut kostade 40 kr., numera, efter det att genom statsingripande maximipris åsatts, kosta 110 kr.; en såningsmaskin, som man förut kunde få köpa för 175 kr., kostar nu 440 kr.; en slättermaskin, som förut betingade 165 kr., måste nu betalas med 400 kr.; en sorts räfsor, som förut kostade 75 kr., är nu uppe i ett pris av 254 kr., och så enkla redskap som en spade eller en gödselgrepp betinga nu efter regleringen av priserna kr. 6:60. Om jag nu har behov av att köpa en maskin eller ett arbetsverktyg och går in i en affär och frågar: Kan jag dröja med att köpa till våren, tills det blir öppen mark, d. v. s. då jag behöver, eller är det rättast att köpa nu? Komma prisen att stå fast, eller hur blir det? så får man det svaret: Köp nu, ty det är icke alls säkert att priserna stå fast till våren. Jag vill framhålla, att trots statsingrepp och trots maximipriser förbehåller man sig och ställer i utsikt en eventuell prisförhöjning, fastän jag nu icke vet, om man har rätt att vidtaga en dylik åtgärd.

Trots dessa höga priser på jordbruksmaskiner och jordbruksverktyg — det torde tillåtas mig, att jag närmast fäster mig vid de produkter, som röra lantbruket — skall jag villigt erkänna, att fabrikanterna av dessa maskiner och verktyg icke skörda den största vinsten. Ett statsingripande härvidlag borde ha avsett det stadium, innan dessa fabrikanter få järnet och råvarorna i sin hand.

Av det nu lämnade svaret vill framgå, som om det skulle ha skett ett väsentligt ingrepp på rätt så många näringars områden.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Jag tillåter mig att därvidlag framhålla de aktiekapital, som vissa bolag förfoga över, och de vinster, som dessa bolags verksamhet givit under år 1916. Jag har tagit i högen och icke valt de högsta men icke heller de lägsta; i några fall är det bland de större bolagen, i andra fall åter sådana, som hålla sig kring medeltalet. Jag vill nämna, att Stora Kopparbergs aktiebolag, som har ett aktiekapital på 36 miljoner kronor, hade år 1916 12,5 miljoner kr. i vinst, Uddeholms aktiebolag har ett aktiekapital på 24 miljoner kr. samt hade nämnda år i vinst 7,9 miljoner kr.; Fagersta aktiebolag hade med ett aktiekapital å 7 miljoner kr. en vinst å 3,75 miljoner kr., Bångbro rörverk med ett aktiekapital av 1,8 miljoner kr. en vinst å 2,02 miljoner kr., Sandvikens ångsåg med ett aktiekapital av 600,000 kr. en vinst å 415,000 kr., Nordmalings ångsåg med ett aktiekapital av likaledes 600,000 en vinst å 759,000 kr., varav utdelades 40 procent, Rockne sågverk hade med ett aktiekapital av 100,000 kr. 50,000 kr. i vinst, allt under år 1916.

Man kan med dessa siffror för ögonen icke annat än känna sig i viss mån besviken över att de näringar, som haft dylika vinster, icke under åren 1915 och 1916 samt första delen av 1917 blivit föremål för ett effektivare ingrepp från statens sida. Det är ju alldeles uppenbart att dessa vinster äro oförtjänt höga, för att icke använda ett starkare uttryck.

Det skulle enligt min uppfattning ha varit lyckligt, om man redan från början av kristiden ingripit på alla områden och sökt få en utjämning till stånd, så att såväl industri och handel som andra näringar och korporationer inom vårt folk stått ekonomiskt starkare därigenom, att den ene icke fått suga ut den andre. Om man gått tillväga på det sättet, skulle vårt folk i närvarande stund ha stått mera solidariskt, och man hade kunnat hoppas på en lyckligare framtid för detsamma.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Det har för mig framstått, som om den nuvarande finansministern icke kunnat lämna något annat svar än det, han här i dag avgivit. Han har ju icke så länge varit vid styret, om man så får uttrycka sig, utan de synder, som blivit begångna, äro ju de föregående regeringarna skulden till. Jag kan dock icke underlåta att här säga ett par ord rörande en sak, som jag anser bör något beröras i detta sammanhang.

Man har här väsentligen talat om fabrikationen, d. v. s. om industrien. Men det är någonting annat, som är nära förknippat med fabrikationen, men som här nästan icke det ringaste blivit berört. Så skedde icke heller under remissdebatten, utan då talades blott om förhållandet mellan producenter och konsumenter, och det gick ju så hetsigt till vid det tillfället, att man till och med på visst sätt förgrep sig på kamrater personligen här i kammaren.

Vad är det för något, som ligger mellan producenter och konsumenter? Jo, det är mellanhänderna. Där ha vi det största fördärvet i vår tid, både när man talar om alster från jordbruket och alster från industrien. Jag har här dokument i min hand, som klar-

Svar å interpellation.
(Forts.)

göra, att det finnes affärer här i Stockholm, som icke för länge sedan gjort en affärstransaktion, därvid varans värde fördubblats ifrån inköpspriset till försäljningspriset. Med sådana fakta för ögonen är det väl icke alls märkvärdigt att folk blir missbelåtet, det må nu vara industriidkare eller lantbrukare eller kallas vad som helst. Så är nu i alla fall förhållandet. Den oanständiga handeln har tagit sådana former, att den förgriper all reda i landet.

Det har här talats om priserna å maskiner och dylikt, och det är ju klart, att de äro alldeles för höga. Men jag hyser i det fallet icke alls någon så stor farhåga beträffande industrien som i fråga om handeln med dess trustbildningar, där varan i vissa fall går genom fyra eller fem mellanhänder, innan den från producenten kommer fram till konsumenten. Det anses icke duga för en fabrik att själv kasta ut i marknaden sina alster, t. ex. jordbruksmaskiner, utan det skall vara en generalagent, som har hand om försäljningen från fabriken, och denne tar sina 40 å 50 procent. Han säljer till de större partihandlarna ute i bygderna, och dessa sälja i sin ordning till de mindre handlarna, och sedan springa vanliga bondagenter omkring och sälja till de olika förbrukarna; så är förhållandet, mina herrar, och det är detta, som förgripit det anständiga i denna handel. Det är emellertid, såsom jag nyss sade, icke gott för den nuvarande finansministern att härvidlag vidtaga någon åtgärd av mera ingripande natur, men jag vågar påstå med den kännedom, som jag har om hans person, att han nog i detta fall kommer att göra vad som på honom ankommer. Men vad som sålunda kommer att göras, sker, såsom jag anmärkt, på en sen datum.

Det är emellertid här en särskild sak, som jag skall be herr statsrådet fästa sin uppmärksamhet på, och det är våra kalkbruks förehavanden på senaste tid. Jag köpte förlidet år kalk till ett pris av 95 öre per hektoliter, och nu lär priset vara fastställt till 2 kronor. Mot detta har produktionskommittén icke heller haft något att erinra, utan ansett det vara anständigt. Jag vill verkligen fråga, om det kan anses vara rimligt med en sådan prisstegring från 95 öre, som man för icke så länge sedan fick betala per hektoliter kalk, upp till nu gällande pris, 2 kr.? Vi ha det ju så lyckligt ställt på många håll i vårt land, att kalken kan brännas med den naturliga skiffer, som tages vid kalkbrytningen; det behövs blott en liten knippa ved för att sätta förbränningen i gång, och sedan sköter den sig själv. Det må ingen inbilla mig, att arbetskostnaderna gått fram i ett sådant tempo, som man nu här vill låta påskina. Det är av en stor betydelse, att man har tillgång på den nödvändighetsvara, som kalken är, när man nu skall på alla möjliga sätt försöka höja produktionen, och jag skall ännu en gång vädja till herr statsrådet att beakta den frågan.

Det är även ett annat spörsmål, som jag här vill taga upp, ehuru det måhända vore bäst att därvidlag vända sig till industrikommissionen. Förhållandet är det, att det inom landet finnes en hel massa smeder, som skola verkställa reparationer å böndernas redskap. Dessa smeder ha snart sagt alldeles upphört med sin verksamhet, de kunna

Svar å interpellation.
(Forts.)

icke göra något just på den grund, att de icke erhålla några kol. Detta är ett förbiseende, som ovillkorligen måste repareras. Nu är det ju så, att lantbrukarna ha i det längsta avstått från att köpa några nya maskiner utan lappat upp de gamla, och det är ju icke att undra på, då prisen gått så i höjden, som nu är fallet. När nu emellertid en lantbrukare kommer till en smed och säger: jag har en plog, en harv eller ett annat redskap, som måste repareras, så svarar denne smed, att han gärna skulle vilja göra det, men det finnes inga kol, och det är honom omöjligt att kunna uppbringa några sådana. Jag har talat vid flera landssmeder, och de ha förklarat, att de omöjligt kunna få tag i några kol. Jag tycker, att detta är en angelägenhet, som vederbörande må taga i beaktande, och att de böra se till, om icke därvidlag någonting kan åtgöras.

Till sist vill jag säga, att jag hoppas att när hithörande saker komma att utredas på allvar och när man skall försöka sätta sig in i hela detta spörsmål, som ligger en var så mycket om hjärtat, bör man icke förbigå handelsintressena, ty där ligger enligt mitt förmenande de största oegentligheterna i nu förevarande avseende. Att en fabrik förtjänar stora penningar, anser jag icke alls vara farligt — ehuru väl det bör vara reglering även på det området — ty det går till arbetarna och till förbättringar och ett som annat, men denna stora mellanhandsstab, som tagit så stora och oroväckande former, är något, som alstrar rent av samhällsuppror — ja, jag kan icke yttra mig lindrigare än så. Det är en massa människor, som leva på uppkonstruerade vinster, men vad göra dessa människor? Ja, icke göra de samhället något gagn, utan tvärtom ogagn.

Jag har i livligt minne, hur jag såg i Amerika en illustration, som föreställde två farmare, som processade om en ko. Den ena stod och slet i hornen på kon, den andra i svansen, men sakföraren satt och mjölkade kon med ett belåtet smil över ansiktet. Medan vi här gnabbas, producenter och konsumenter, fabrikörer och avnämare av deras alster, sitter handelsmannen och ler och smilar över detta och tänker, att det är bra märkvärdigt, att vi kunna gå oantastade. Den största orsaken till det missförhållande som nu råder med hänsyn till dyrtiden, är att finna i onaturliga handelsvinster möjliggjorda genom trustbildningar och dylikt.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman! Denna interpellationsdebatt har ju ganska stor betydelse för hela vårt folk, ty det är våra livsfrågor den gäller, och därför kan det icke vara ur vägen, att man söker belysa sakerna från litet olika synpunkter.

Jag tänker, att vi allesammans äro överens om, att det är synnerligen viktigt, att alla de materialier, som våra lantbrukare behöva för sin produktion, äro så billiga som möjligt. Jag vill också i likhet med interpellanten beklaga, att man icke redan i början av kristiden vidtog åtgärder, som skulle leda till billigare pris på de artiklar, som behövas för att frambringa brödsäd ur jorden. Men å andra sidan måste man nog också erkänna, att de oerhörda prisstegringar, som inträtt på en del områden inom industrien, framför

allt på järnvaror, äro till stor del förorsakade, som också mycket riktigt anförts av industrikommissionen, utav stegrade råmaterialkostnader. Vi hörde ju nämnas, att stenkolen sedan krigets början har stegrats till icke mindre än 6 gånger sitt ursprungliga pris. Jag känner till en hel del andra artiklar, där ungefär samma prisstegringar skett. Jag ber att få nämna, att en sådan artikel som olja, som användes mycket inom en del av våra större järn- och stålindustrier, på grund därav att sådan icke funnits att få, har stegrats på ett onaturligt sätt. Den olja, som under tiden före kriget kostade 60 öre per kilogram, har stigit till den grad, att den i dag kostar 14 kr. 50 öre per kilogram, och det är nästan omöjligt att kunna få sådan, därför att den produceras i utlandet. En hel massa andra artiklar ha stigit på samma sätt. Exempelvis tein, som före kriget kostade 3 kr. per kg. kostar nu icke mindre än 32 à 33 kr. per kg., ja, ännu mer.

Inom vår metallindustri användes en artikel, som heter deglar, och dessa deglar ha vi ännu icke lyckats fabricera inom landet, utan de tagas från utlandet, från Tyskland och framför allt England. Sådana deglar har det blivit så ont om, att metallindustrien i många fall varit nästan ur stånd att arbeta på grund av denna degelbrist. En degel, som rymmer 70 kg. kostade före kriget 15 kronor. Det kan vara intressant att höra för dem, som icke hava följt med dessa förhållanden, att jag härom dagen såg fakturan på tvenne sådana deglar, som inköpts. och de kostade 500 kronor stycket. De hava alltså stigit från 15 kronor till 500 kronor stycket. Koppar har stigit med månghundra procent och det är för närvarande synnerligen svårt att få köpa sådan enär importen från Amerika så gott som upphört helt och hållet. Jag skulle kunna räkna upp en hel massa material inom industrien, som stegrats på liknande sätt, men det torde icke behövas. Jag har endast velat visa hän på, att icke alltid de höga priserna på industriens alster äro förorsakade av det begär att skaffa sig höga vinster, som man velat beskylla industrien för. Jag känner mig skyldig såsom en, vilken arbetar inom det området, att säga detta.

Så är det en annan sak och en mycket viktig, som bör bemärkas, och det är att den stegrade efterfrågan naturligtvis också har sin del i dessa prisstegringar, framför allt i fråga om industrier, som exportera till utlandet. Vid krigsutbrottet och ett stycke fram på 1915 var det en så oerhörd efterfrågan på järn- och stålprodukter, framför allt stålprodukter för krigsändamål, att de flesta av järnverken i Sverige fingo taga rubb och stubb och sälja allt, vad de hade, oavsett om det var prima eller sekunda kvalitet. Allting gick åt till vilka priser som helst, blott därför, att världens största skurkar, som släppt kriget i gång — jag kallar dem så, ty de äro världens största skurkar — behöfve mera material till granater och andra redskap för att mörda sina medmänniskor och måste köpa till vilka priser som helst. Det är givet, att de bruk, som levererade sådant, passade på tillfället att taga höga priser.

Jag finner det mycket riktigt, såsom sades i interpellationssva-

Svar å interpellation.
(Forts.)

scor a inter-
pellation.
(Forts.)

ret, att man måste se till, när det gäller den kommande framtiden, då arbetslöshet hotar oss i väsentlig grad, å ena sidan att vidtaga alla möjliga åtgärder för att få prisen billiga på de produkter, som konsumeras i landet, men å andra sidan också att icke strypa till på sådant sätt, att viktiga industrier hindras i sin utveckling, framför allt de industrier, som ha export på utlandet, ty jag för min del anser, att det vore rent av bakvänt att söka bestämma exportpriserna till vissa belopp och därmed hindra, att industrierna fingo en skälig avkastning på sitt kapital. Vinsterna kunna bli för höga, det är visserligen riktigt, men såsom förut hade betonats, kan man taga igen detta på andra vägar. Jag menar med andra ord, att man bör söka gå försiktigt fram på denna väg, och jag instämmer också i vad herr Osberg yttrade, att man behöver icke gråta för om det finnes industrier i ett land, som tjäna bra med pengar, ty det kommer hela landet till godo, och särskilt om dessa pengar inhöstas genom export till utlandet, så ökar det penningtillgången i landet och kan öka utvecklingsmöjligheterna för vår industri. De stora vinster, som en hel del av våra järnverk inhämta under kristiden, äro onormala och kunna omöjligt bibehållas i framtiden. Jag har fått uppgift i dag på ett bolag, som har ett aktiekapital på omkring 30 miljoner kronor, och som tjänat under förra året bortåt 15 miljoner, men jag är alldeles säker om, att när normala förhållanden inträda, kommer det bolagets vinst att sjunka ned till ett belopp, som kanske icke går till mer än ett par miljoner.

Vad jag velat taga fasta på, är således det uttalandet i interpellationssvaret, som jag fann vara lagt på en sund och god grundval, att herr finansministern ville söka vidtaga alla de åtgärder, som äro möjliga för att skapa så billiga priser som möjligt för den inhemska konsumtionen, men på samma gång fara varligt fram, isynnerhet när det gäller vår industri, som för oss alla är lika viktig som jordbruket. Dessa äro huvudnäringarna för vårt folk, och vi böra söka göra, vad vi kunna för att dessa båda näringar må gå framåt hand i hand emot nya mål och göra vårt land mer och mer oberoende av utlandet både på det ena och det andra området.

Herr Bengtsson: Det var ett uttalande av herr statsrådet, som uppkallade mig, nämligen då han uppgav, att prisnedsättningen på järn har tillfört jordbrukarna en vinst av 3 1/2 miljoner kronor. Jag har sett en notis i någon tidning, vari uppgivits alldeles samma siffra, och jag tänkte då för mig själv: »Vart har manne denna vinst tagit vägen?» Säkerligen har varje lantbrukare, som sett den notisen, gjort ungefär samma reflexion. Man vet ju, att priserna på järn ha stigit med ungefär 500 % från det kriget började och tills nu. Priset var då 18—19 öre per kilogram, och nu är det uppe i över 1 krona. Dessutom är det säkerligen många, som i likhet med mig rekviderade järn efter detta nedsatta pris under förra hösten och som fått vänta på leveransen tills nu i februari månad. Då jag fick räkningen på de varor, som jag rekviderade då, voro priserna beräknade efter prisnoteringen i

november, med ett tillägg av 81 % på dessa priser. Då man vet i hur stor utsträckning dessa oerhört dyra varor behövas i ett lantbruk, så undrar man, om det är riktigt, att man kallar det för en vinst, som tillförts jordbruket, då jordbruket får köpa dessa varor till mångdubbelt högre priser mot under normala förhållanden. På samma sätt skulle man ju, när jordbrukets produkter av alla slag blivit reglerade, tala om de vinster, som ha tillförts det allmänna från jordbruket, eller rättare kanske beräkna vilken förlust, som har drabbat jordbrukarna på grund av dessa regleringar. Då tror jag, att denna siffra på 3 1/2 miljoner försvinner såsom en liten ringa bråkdel av det hela.

Scor à interpellation.
(Forts.)

Vidare fäste jag mig även vid ett uttryck, som jag vill taga upp. Jag förstår, att det är *där*, som svårigheterna möta. Herr statsrådet sade nämligen, att det var mycket svårt att få *sakkunniga*, då det gällde att reglera priserna på industriartiklar, därför att dessa sakkunniga i allmänhet voro intresserade i verksamheten. Jag inser, som sagt, att det är här svårigheterna ligga. Men jag skall också bedja att få tacka herr statsrådet för det välvilliga erkännande han gav av behovet av att något göres. Vad som enligt min mening framkallat det allra största missnöjet hos våra jordbrukare landet runt, det är att de ha sett, att industrien har fått höja priset på sina alster vecka för vecka, för att icke säga dag för dag, utan att något i reglerande syfte åtgjorts, medan däremot lantbrukets alster av alla slag blivit föremål för prisreglering. Det är helt naturligt, att när det gäller livsförnödenheterna, lantbrukarna ha varit de, som stått närmast, och jag menar, att det är rätt, att en sådan prisreglering drabbar jordbrukets alster, men jag säger ännu en gång, att denna hade burits betydligt lättare från lantbrukarnas sida, om den också i lika mån drabbat industrien. Jag vet, att det hos den nuvarande regeringen finnes ett stort intresse för att göra en sådan reglering, och jag hoppas att regeringen icke skall låta det stanna blott vid detta intresse, utan att den även skall göra något på detta område till fördel för det allmänna.

Jag förstod nog den tanke, som herr statsrådet gav uttryck åt, då han talade om, att man får försöka lägga denna kompensation på industrien i form av förhöjd krigskonjunkturskatt. Men då vill jag erinra, att denna krigskonjunkturskatt, såsom ju är känt för oss litet var, drabbar även lantbruket, och på sina håll lika hårt som industrien. Det är ju nämligen samma procentsatser, som gälla. Vad jag däremot vill ifrågasätta, är om det kan vara riktigt, att man på detta sätt tänker uttaga kompensation blott i form av skatt. Vore det icke riktigare, att man sökte reglera så, att kompensationen kom konsumenterna till hjälp, och icke uteslutande tänka på att anordna den i form av skatt? Skatten är nog bra, men om man låter priserna höjas och höjas, så kan följden bli, att man hindrar den allmänna utvecklingen, och då är ju ingenting vunnet.

Jag vill emellertid uttala mitt tack till herr statsrådet för hans löfte att hava sin uppmärksamhet fästad på detta område, och om icke sakkunskapen vid regleringen kan fås i den utsträckning, som

Svar å interpellation.
(Forts.)

vore önskvärt, så får man göra här, som man gjort ifråga om lantbruket, taga även dem, som icke äro sakkunniga till hjälp, ty då det gällde att reglera priserna på jordbruksalster, så torde det huvudsakligen vara de, som icke varit sakkunniga på området, som hjälpt till vid denna prisreglering.

Herr L u b e c k: Herr talman! Jag vill också för min del framföra den uppfattningen, att herr statsrådets uttalanden i denna mycket brännande fråga ställde kyrkan ganska mitt i byn och skingrade åtskilliga missuppfattningar, som från olika håll kunnat göra sig gällande i fråga om den inbördes ställningen mellan lantbrukets och industriens vinstchanser under krisförhållandena.

Det är väl i själva verket så, att vi såväl på lantbruks- som industrihåll kunna vara tacksamma över att situationen för båda parterna är så pass gynnsam som den är, och jag tror, att man litet mer kunde skjuta undan den tendens till inbördes avund, som kommit fram i detta avseende och som kanske av naturliga skäl tagit sig starkast uttryck på lantmannahåll.

Man får nog från lantmannahåll komma ihåg, att när krisförhållandena och de höga konjunkturerna med sina vinster äro slut, då blir det industrien, som kan komma att få sitta hårt emellan och som därför under krisförhållandena måste rusta sig för vad som kommer efter krisen, medan lantbruket kan påräkna mera jämna förhållanden. Nu är det emellertid sant och behövt icke omvittnas här, att många industrier gjort mycket lysande konjunkturvinster. Men man får även komma ihåg, vilket också herr statsrådet berörde, att förhållandena inom olika industrigrenar äro så utomordentligt olika, att man måste vara försiktig, så att man icke drabbar med restriktioner, som skära alla över en kant och följaktligen kunna bli mycket betungande för åtskilliga.

Man får t. ex. komma ihåg, att om priserna inom en industri hastigt sjunka — jag tänker särskilt på järnindustrien, som måste ligga med mycket stora lagerbehållningar och som under dessa tider måste till enormt uppdrivna priser inköpa dessa lager — så kan en sådan industri komma i en utomordentligt ogynnsam situation. Man måste även komma ihåg, att krigskonjunkturbeskattningen har mycket svåra efterverkningar för dessa industrier. Man får fram en krigskonjunkturvinst genom en jämförelse med 1914 års vinst och drabbar sedan denna vinst med en skatt som skall tagas ut på tider, då penningens köpkraft är så liten som den nu är. Detta innebär ett slags dubbelbeskattning, som för många industrier kommer att visa sig synnerligen bekymmersam under övergångsåren efter kriget. Många industrier, för övrigt de flesta välskötta industrierna, använda också sina stora behållningar till att konsolidera sin verksamhet för framtiden och icke minst för att vidtaga nödiga ombyggnads- och utvidgningsarbeten nu när tillgången på pengar är relativt god. Men därvid gäller, att vad som nu bygges kostar så ofantligt mycket mer än det skulle göra under normala förhållanden.

Det rör sig om sådana stegringar att kostnaderna för nybyggnadsarbeten bli två, tre gånger de normala, och dessa kostnader måste man sedan amortera bort för att hava någorlunda normala bokförda värden när ändrade förhållanden återinträda efter kriget.

*Svar å interpellation.
(Forts.)*

Huvudsaken är nog, att industrierna bli väl skötta på sådant sätt, att de krigskonjunkturvinster, som göras, och som industrien får behålla, verkligen bli använda i företagens intresse. Och jag tror man kan säga, att våra industrier i detta fallet ha som regel gått försiktigt till väga. Visst hör man dagligen talas om att gratisaktier utdelas, men med avseende på dessa papper får man komma ihåg, att pengarna ändå komma att bibehållas i den industriella rörelsen, vilket bör anses vara huvudsaken. De som handla oklokt, det är de som utdela sina extra vinster till aktieägarna i alltför stor omfattning och därigenom skapa en svår ställning för sig själva efter kriget. Går man ut ifrån att industrien skötes klokt, så tror jag också att man ur landets synpunkt kan med tillfredsställelse instämma i vad herr Berg i Munkfors framhöll, nämligen att de vinster, som industrien gjort, i stort sett kommit landet i dess helhet tillgodo.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Det må ursäktas mig, att jag icke i allo kan följa den siste ärade talaren i vad han sade. Jag har den uppfattningen, att industrien under dessa krisår har haft icke endast stora vinster utan i många fall rent orimliga vinster.

Det förefaller mig, att man icke får se saken så enkelt, att man blott ser efter hur pengarna användas och säger, att om industrierna bara lägga ned pengar i maskiner och byggnader, så är det bra. Det är i alla fall faktiskt medel, som tagits från den konsumerande allmänheten, vilken haft svårt att draga sig fram, fått mindre med kläder och mindre med mat. Det är ett faktum, som man icke kan blunda för. Jag vill å andra sidan uttala mitt livliga instämmande i den uppfattningen, att det är bättre, om industrien konsoliderar sig och använder vinsterna för att utvidga verksamheten än för att utdela pengarna till aktieägarna. Det är riktigt, men jag vill också inlägga min gensaga då man säger, att det i stort sett icke är så farligt ställt med industriens vinster, som man gjort gällande från flera håll. När till exempel ett litet valsverk med 800,000 kronors kapital hade år 1917 en vinst av 1,200,000 kronor d. v. s. en och en halv gånger aktiekapitalet kunna vi väl ena oss om att det är en orimlig vinst.

Jag begärde ordet för att för min del framföra den synpunkt, som jag berört förut här i kammaren, och som jag vill lägga på denna fråga, nämligen att överallt där det finnes möjlighet, skall industrien hållas efter; det skall vara en hård hand över industrien. Men jag vill också framhålla de oerhörda svårigheter, som möta i detta avseende.

Det är större svårigheter nu än vi någonsin förut haft, och det som gick för två kanske ett år sedan, det går icke nu. Det beror helt enkelt på, att, såvitt man kan bedöma förhållandena, vi nu äro på topp-punkten. Det finnes anledning tro, att priserna äro i vikan-

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

de. Järn har sjunkit med bortåt tjugu procent de senaste dagarna, och även andra varupriser äro fallande. Under sådana förhållanden blir en reglering svårare än förut. En fabrik ligger inne med ett lager dyrt inköpta råvaror. Skall man då reglera priserna på dess artiklar efter de fallande råvarupriserna eller efter vad som är be-
talt? Man kommer här in på mycket svåra problem, som icke funnos förut.

- En annan sida av denna reglering är, att om man skall reglera priserna — det må nu gälla jordbruksartiklar eller industriartiklar — och söker göra detta genom att införa maximipris, så blir det åsatta priset icke ett maximipris utan ett normalpris. Det är ett faktum, att så snart ett sådant pris är satt, blir det, även när det åsatts så högt, att det rimligen icke borde annat än i undantagsfall komma till användning, ändå det normala priset. Alla handlande sätta upp priserna på en gång, trots att meningen var, att det åsatta priset skulle vara maximipris. Detta gör också att man vid sjunkande pristendens kan fråga sig, om det går att komma fram på den vägen.

Beträffande prisregleringen på industriens alster skulle jag vilja framhålla några synnerligen stora svårigheter, som icke möta när det gäller jordbruksartiklar, såsom råg, vete, potatis, smör och kött. Då är det ensartade artiklar, men när det gäller industrien, blir det fråga om en sådan mångfald artiklar, att man står alldeles rådvill. Jag skall såsom exempel taga ett område, där det nog behövs en kraftig reglering, en reglering som säkerligen måste komma till stånd, men där det möter ofantligt stora svårigheter att genomföra en sådan. Det är inom textilindustrien. Men då man kommer in på det området, gäller det att bestämma priset icke för en artikel utan för tusentals artiklar. Granskar man en manufakturhandlares lager och ser efter hur många olika slags bomullstyger han har, är det för en lekman förvånansvärt att han ens kan hålla reda på dem. Då förstår var och en, att det är oerhört svårt att bestämma prisen för alla dessa lagerartiklar. Och går man in i en sådan affär som Paul U. Bergströms, så finner man där kostymer från 30, 40, 50 kronor upp till 200 kronor eller mer. Det är en mångfald olika slag, och för allt detta skall priset räknas ut, ty man kan naturligtvis icke taga en kostym i högen och säga att den skall kosta 50 kronor, utan man får även söka räkna ut, hur man skall komma till ett rimligt pris. Detta är en svårighet som gör sig starkt gällande, när det blir fråga om prisregleringar på industriartiklar, och i all synnerhet gäller detta textilindustrien med dess mångfald av artiklar.

Nu har jag för min del icke anledning att taga de gångna regeringarnes och industrikommissionens regim i försvar — jag har visserligen haft litet att göra med industrikommissionen under de sista veckorna — men jag har velat framhålla svårigheterna och vill uttala att enligt min mening måste man så långt det är görligt genom reglering söka hålla priserna nere.

Jag har även begärt ordet för att lämna en del faktiska upplysningar. Den förste ärade talaren, herr Mossberg, ingick på hud-

Svar ö interpellation.
(Forts.)

och läderfrågan. Det är också en bekymmersam fråga, och de klagomål, som herr Osberg nu framförde, ha framkommit från olika delar av landet till mig personligen och till industrikommissionen. Det är säkert synnerligen bekymmersamt att få bottenläder till lagning av skodon. Jag har sökt bilda mig en mening i frågan, och jag får säga, att komma fram till någon ändring till det bättre är icke lätt.

Hurudant är läget på detta område? Regleringen blev uppgjord av mycket samvetsgranna män, sakkunniga på området. Detta är ett av de få områden där man från råvaran, från det huden drages av en ko och tills det blir färdiga skor, följer tillverkningen, sätter prisen och reglerar det hela. Det är huduppköpare över allt i landet, som få betala vissa priser allt efter kvaliteten, sedan lämnas hudarna till hudgrossörerna och deras vinst är inte stor. Fördelningen till garverierna sker så, att varje garveri i riket får en viss kvantitet av de hudar, som framvinnas. Härigenom har man fått en fullständig reglering av hudmarknaden både beträffande priser och tillgång. När det sedan blir fråga om den färdiga varan, så har det, såvitt jag vet, icke varit några klagomål med avseende på ovanläder men väl i fråga om bottenläder, som icke räckt till. Nu förstå vi först och främst att det måste bli en betydande brist i landet när vi icke kunna få in hudar utifrån. Under normala förhållanden brukar vårt behov av bottenläder täckas med import av färdigt läder eller av hudar. När vi nu skola tillverka bottenläder av inhemska hudar, måste det naturligtvis bli brist och ändå tillverkas bottenläder av alla hudar, som hålla 16 kg. eller mer i vikt. Det bottenläder, som tillverkas, fördelas mellan den öppna marknaden, för skolagning etc. och fabriker på det sättet, att till den öppna marknaden gå 38 % av månadsproduktionen, medan 62 % gå till fabriker. Men nu skola herrarna komma ihåg en sak, att den verkliga fördelningen inte svarar mot här angivna procenttal, utan det är så, att det som går till den öppna marknaden, till väsentlig del är renskurna kärnstycken, kruponger, under det att bukar och halsar, med andra ord den dåliga delen av en garvad hud — det är cirka 45 %, som på detta sätt bortgår vid renskarningen — skall gå till fabriker och räknas in i deras 62 %. När så fabriker få sina 62 %, tillförbindas de att av detta läder använda 15 % för tillverkning av normalskodon. Därtill skall ovillkorligen användas kärnläder, d. v. s. bukar och halsar av djuren få icke användas. Det har sagts mig av sådana, som jag tror, äro inne i förhållandena, att det på detta sätt inte blir mycket kärnläder över till dessa lättare skor, som det inte är reglerade priser på utan som fabriker få tillverka av läder som blir över. När man sålunda gått frågan riktigt in på livet, kommer man till det resultatet, att det näppeligen finnes så väsentligen mycket mer läder att lämna till den öppna marknaden, för såvitt man inte skall minska tillverkningen av normalskodon. Såvitt jag förstår, äro de största bristerna i regleringen, fördelningen av lädret i den öppna marknaden. Det

Svar å interpellation.
(Forts.)

kan bli mer läder i den ena delen av landet än på den andra. Det kan bli för mycket i Stockholm t. ex. i förhållande till övriga landet en månad och på en annat ort en annan månad. Det är synnerligen svårt att göra någonting åt detta, då det finnes en sådan mängd småskomakare och så många detaljhandlare i läder — nästan varenda diversehandlande på landsbygden har ju förr sålt läder. Grossörerna äro ju organiserade, men att nu få en organisation till stånd av detaljhandeln, så att en handlande icke köper av två eller tre olika grossörer, möter mycket stora svårigheter. Jag vet, att den avdelning inom industrikommissionen, som har haft hand om denna sak, har diskuterat olika förslag att ordna detta, och det är möjligt, att man kan komma fram till ett system, som kan jämnare fördela det läder, som kommer ut i den öppna marknaden. Men hur man lär sig åt, kommer lädret inte att räcka till, och det är beklagligt, men det är så, att då vi inte kunna få in hudar utifrån måste det bli brist.

Jag skall sedan be att få peka på en annan sak, som varit aktuell före den tid, jag kom in i industrikommissionen, och det är frågan om den elektriska ledningsmaterielen. I fjol sommar och höst ägde ett förfärligt jobberium med elektrisk ledningsmateriel. Jag har sett prislister med priser på mellan 5 och 6 kronor per meter, och det har varit beklagligt, att det inte blivit någon kapson på det där jobberiet. Men då vidtog industrikommissionen en åtgärd, som efter mitt sätt att se var utmärkt. Den satte nämligen igång en tillverkning av zinkledning, och när dessa fullkomligt dugliga zinkledning kommo ut i marknaden, ramlade priserna ned, så att dessa jobbare, som legat på sina lager blevo ängsliga för att deras pengar skulle gå i putten, och om så sker, det är ju inte annat än bra.

Beträffande jordbruket, för att till sist säga några ord om den saken, vill jag bestämt påstå, att man har inom industrikommissionen — åtminstone har det varit så under den tid jag tillhört den — försökt att såvitt möjligt hjälpa denna näring. Så har t. ex. fallet varit beträffande den lilla mängd av fotogen, som finnes inom landet. Det är bestämt, att denna kvantitet skall användas först och främst för jordbrukets behov. Det finns inte så mycket, att man kan släppa ut det till belysningsändamål. En del har man måst lämna till fisket, men man har reserverat det allra mesta för motorplogar, så att de lantmän, som ha sådana, skola kunna använda dem till våren och när man bestämt priset på fotogen har man faktiskt satt ett mycket lägre pris än det verkliga för den del som skall lämnas till jordbruket. När man alltså försökt att hjälpa jordbruket på det sättet, att man faktiskt tagit från det ena hållet och lagt på det andra, så får man väl säga, att man försökt hjälpa jordbruket, i den mån det varit möjligt.

Vad jag nu anfört har inte precis varit avsett som ett försvar för den regem som varit utan endast som en förklaring, hur saken ter sig, när man försökt tränga in i dessa frågor.

Jag skall be att få sluta med att uttala den bestämda uppfattningen, att man överallt, där det går an, skall försöka att reglera priserna för industrien, ehuru, som jag påpekat, det föreligger stora svårigheter därvidlag. Den grunduppfattning, som måste leda de kommissioner, som vilja göra sin plikt, måste emellertid vara, att överallt, där det går an, klämma åt industrien, så att priserna gå ned.

Jag vill till sist meddela, att inom industrikommissionen pågår utredning, huruvida det inte är möjligt att pressa ned priserna på vissa industriartiklar.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet Thorsson: I anledning av herr Osbergs direkta anmaning till mig att ge akt på kalkpriserna vill jag säga, att det skall jag visst lägga vikt vid, men jag vill påpeka, att man icke tillverkar kalk av enbart skiffer som brännämne utan man måste även ha stenkol, och det ledsamma är, att variationerna på stenkolspriset ha en viss inverkan på kalkpriset. Jag skall emellertid göra vad jag kan för att se till den saken.

Smideskolsfrågan har jag själv varit intresserad av i syfte att skaffa fattiga smeder smideskol. Jag fick då vid förfrågningar det svaret, att det var synnerligen svårt att anskaffa smideskol på grund av svårigheten att importera dylika, men jag inser mer än väl, att det är mycket viktigt, att i den mån det är möjligt tillmötesgå de framställda kraven på smideskol för dessa smeder, som skola utföra arbetet med tillverkning och reparation av jordbruksredskap.

Jag begärde egentligen ordet för att lämna ett svar på herr Bengtssons i Norup antydan, att den uppgift jag lämnade i interpellationssvaret angående den behållning, som tillkommer jordbrukarna på rabatteringen av det till dem utdelade smidesjärnet skulle vara i viss mån vilseledande. Innan jag besvarar de till mig ställda frågorna, har jag låtit mig angeläget vara att hos vederbörande myndigheter inhämta nödiga uppgifter; uti nu omhandlade punkt har jag vänt mig till folkhushållningskommissionens jordbruksavdelning med begäran, att den skulle lämna mig de siffror, som voro erforderliga för att kunna bedöma den saken. Av det svar som ingick från folkhushållningskommissionens jordbruksavdelning anholder jag att få anföra följande: »Nedanstående sammandrag utvisar det indirekta värdet av järnrabatteringen för halvåret september 1917—februari 1918: valsat järn, vinkeljärn, spantjärn, hjulskostål och slädskostål 1,667,179 kr. 68 öre.» Så komma poster av olika delar, och det hela stannar vid summan 3,421,271 kr. 76 öre. Man säger härefter: »Jordbrukets verkliga vinst på järnrabatteringen uppgår sålunda under den förflutna delen av förbrukningsåret till närmare tre och en halv miljoner kronor.» Det är den siffra, som jag angivit i interpellationssvaret, och den är hämtad ur den redogörelse, som den mest sakkunniga institution jag känner till på det här området, kunnat lämna, ty det är ju folkhushållningskommissionens jordbruksavdelning, som har skött om hela denna sak. Man konstaterar också i folkhushållningskommissionen, att jordbrukarna

Seur à interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

ha åtnjutit 32,1 % rabatt i stället för de avtalade 30 procenten, d. v. s. om man ser till medeltalet. »I runt tal», säger folkhushållningskommissionen, »ha således jordbrukarne erhållit för dem nödvändigt järnmaterial till under $\frac{2}{3}$ av gällande priser, vilket givetvis i avsevärd mån lindrat den av yrkets utövare ofta påtalade stegringen i priserna å för dem outhärliga industrivaror. Även om en del detaljmärkningar mot järnrabatteringen förekommit, torde den dock i stort sett varit jordbrukarna till avsevärd gagn och så även i allmänhet uppfattats. Hushållningssällskapen, som varit folkhushållningskommissionen behjälpliga med fördelningen av rabattjäret, hava även på av kommissionen framställda förfrågningar framhållit liknande synpunkter. Visserligen hava i allmänhet inga direkta uttalanden av tacksamhet från jordbrukarnes sida kommit sällskapen till del, men att dessa veta begagna sig av den fördel som erbjudits dem visar den alltmer stegrade efterfrågan av hushållsjärn. Särskilt under perioden dec.—febr., sedan lantbrukarne fått klart för sig anordningarna för tillhandahållandet av dessa järnvaror, ha rekvisitioner såväl till antal som myckenhet stigit avsevärt. Sålunda har inom ett par hushållningssällskap mängden rekviderat järn under perioden dec.—febr. överstigit den dubbla av under föregående år rekviderade.» Härav framgår ju, att den uppgift jag lämnade i interpellationssvaret var, som man brukar säga, välgrundad.

Jag delar herr Bengtssons uppfattning ädruinnan, att den möjlighet statsmakterna ha att pålägga skatter i än den ena, än den andra riktningen visst icke är att i första hand rekommendera för utjämning av olikheterna i sambället. utan man får väl betrakta den som en av de åtgärder, som först senare bör tillgripas, när man vid ett praktiskt utförande utav en viss uppgift finner att denna eljest visar sig nästan utförbar; och det är naturligt, att den mångfald av komplicerade förhållanden, som möter på industriens område, gjort, att man liksom tyckt, att särskilt krigskonjunkturskatten är åtminstone i någon mån en utjämnare.

Herr Bengtsson yttrade, att naturligtvis jordbruket fått bära sin andel i krigskonjunkturskatten. Ja, det har det visst, men jag måste säga, att industrien givetvis får bära huvudparten av denna skatt. Jag har i dag förskaffat mig de sista siffrorna från uträkningen rörande vad krigskonjunkturskatten för 1917, som är grundad på 1916 års inkomster, skall ge till resultat, och det visar sig, att den skulle ge cirka 250 miljoner kronor. Därav falla $16\frac{1}{2}$ miljoner på *enskilda* inkomsttagare å *Sveriges landsbygd*. Allt det andra bäres av samfälligheter, och det är ett försvinnande litet antal samfälligheter, som driva jordbruk i större omfattning. Om jag då säger, att alla enskilda inkomsttagare å hela rikets landsbygd bära $16\frac{1}{2}$ miljoner och att bland dem också i avsevärd grad ingå de av herr Osberg attackerade handlandena, så måste jag sluta mig till, att det jämfört med totalsumman icke blir så många miljoner, som bäras av jordbrukarna i form av krigskonjunkturskatt. Jag tror, att om man skall bedöma denna sak fullt opartiskt, måste man erkänna, att det är den ena parten, som bär den huvudsakliga delen av denna skatt.

Därmed har jag alls icke velat förringa de belopp, som ligga i kompensationssummorna, vilka vilat på jordbruket, utan jag har endast ansett det vara min skyldighet att från denna plats lämna den upplysning, som kan lämnas för att bereda möjlighet för ett så rättvist bedömande som möjligt av de olika intressena.

Sevar à interpellation.
(Forts.)

Herr R ä f: Det var med anledning av herr Erikssons i Grängesberg anförande jag begärde ordet. Han säger, att det är svårt att bestämma maximipris på industrialster, och det är givet, att det är nästan omöjligt att fastställa ett rättvist pris med hänsyn till den mängd omständigheter, som här äro att taga i betraktande, såsom olika kvaliteter, olika tillverkningsorter o. s. v., men här inträffar någonting egendomligt, och det är, att det synes så ytterst lätt att bestämma maximipris på jordbruksprodukter. De må vara tillverkade var som helst i landet, långt borta i skogarna eller framme vid järnvägsstationerna, med höga eller med låga arbetspris. Alldeles samma norm gäller i detta fall för hela landet. Det synes mig, som om man skurit alltför tvärt över en kant, då man bestämt maximiprisen för jordbruket. Och dessutom, mina herrar, är det på det sättet, att dessa maximipris verkligen icke räcka till produktionskostnaderna på många platser. Men däremot är det alldeles givet, att när man inom industrien kan uppnå sådana förtjänster, som föreligga enligt de uppgifter som lämnats, måste industrialstren vara mycket högt betalda, och jämföras härmed de förtjänster jordbruket under dessa år har haft, måste vi säga, att de senare varit mycket låga. Jag står annars på den ståndpunkten, att jordbruket icke må försöka vara alltför svårt emot industrien liksom icke heller industrien mot jordbruket. Vi få komma ihåg, att det är dessa paroxar, som skola draga fram hela statsvagnen, och att de övriga får sitta bakpå och åka ett visst slags skjuts. Jordbruket och industrien äro de, som få bära upp allt annat. Man säger, att krigskonjunkturskatten varit mycket hög, och det erkänner jag att den varit, och den har fallit mycket tungt på dessa samfälligheter, som det nyss talades om, men vi få komma ihåg, att jordbrukarna fått köpa industriprodukter till de höga priser, som i sin ordning kunnat betinga krigskonjunkturskatten. Skall man ordentligt göra upp räkningen mellan industrien och jordbruket, befarar jag fortfarande, att det är jordbruket, som fått betala för mycket.

En sak till! Det har varit tal om att industrien köpt in så stora lager, att man fruktar, att när priserna på dem en gång falla, skall industrien ruineras. Mina herrar, det förhåller sig på samma sätt med jordbruket. Det är icke många dagar sedan jag köpte en vanlig arbetshäst för nära 3.000 kronor. Om ett år får jag kanske bara 4- eller 500 kronor för den. I den ställningen står jordbruket för närvarande med hänsyn till alla sina förnödenheter, och därför vore det, som jag sade i remissdebatten, det bästa jordbrukarna kunde göra för ögonblicket att realisera alltsammans till de höga priser, som nu äro gällande, ty det är hart när omöjligt för någon att skaffa sig en

Scar & interpellation.
(Forts.)

uppsättning och få jordbruket att hära sig. Att köpa en egendom går väl an men att köpa därtill hörande inventarier, kretur o. s. v. det är i det närmaste omöjligt. Man räknar det för jordbrukarnas lycka, att de ha dessa höga priser. Det är i stället det allra farligaste för jordbrukarna att sådana höga priser existera.

Och så till sist en sak beträffande uppgörelsen mellan jordbruket och industrien, och det är, att industrien må komma ihåg, att jordbruket i närvarande stund visserligen kan reda sig tämligen utan industrien, men det är omöjligt för industrien att reda sig utan jordbruket. Detta är sålunda förutsättningen för att industrien skall kunna existera och gå framåt. Den saken tror jag, att såväl regeringen som varje enskild riksdagsman och dessutom varje enskild jordbrukare bör taga noga fasta på i denna tid.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 103, angående viss ned-sättning av sockerskatten.

Vid härpå skedd föredragning av propositionen, nr 99, med förslag till lag om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden begärdes ordet av

Herr Magnusson i Skövde, som yttrade: Det förslag till ny förfogandelag, som här föreligger till remiss, är ägnat, att från lantmannahåll mottagas med synnerligen blandade känslor. Som litet var har sig bekant, var redan den föregående förfogandelagen ägnad att djupt ingripa i lantmännens fria förfoganderätt, och därom är kanske inte mycket att säga, och för min del hör jag inte till dem, som à priori säga, att allt detta varit onödigt eller av ondo. Där-emot vågar jag för min del uttala den farhågan — och jag vet, att den delas inom vida kretsar ute bland lantbrukarna — att med den utsträckning det föreliggande förslaget till förfogandelag givits den-samma kommer att alldeles för hårt ingripa i lantmännens frihet och möjlighet att sköta sin näring.

I det föreliggande förslaget 2:dra § har visserligen textomfån-get i någon mån inskränkts, men i stället har man utsträckt lagens verkningssområde genom den omfattande betydelse man tillagt ordet »vara». Herr justitieministern säger ju i motiveringen, att detta uttryck skall fattas i mycket vidsträckt bemärkelse, ja, ända därhän, att nästan allt vad jordbrukaren äger och har och även hans krea-tur skola falla inom förfogandelagens ram. För min del tror jag, och jag är också övertygad om att litet var av jordbrukarna är ense därom, att det skulle vara synnerligen vanskligt, för att uttrycka sig milt, därest detta förslag verkligen bleve lag, ty nog må väl ändå jordbrukaren vara den som bättre än någon annan kan bedöma, huru-vida det är nödvändigt, att han behåller ett visst antal djur eller icke. Nu antydes i motiveringen till lagförslaget, att det kan vara nöd-

vändigt att förfoga över en lantbrukares kreatur, för att därigenom få ut tillräckligt med säd. Men det synes mig, som om möjligheter härtill föreläge ändå, utan att man behöver gå den vägen att förfoga även över kreaturen och snart sagt allt, som jordbrukaren äger och har.

Vidare har man utsträckt förfogandelagen därhän, att förfogandet över fastighet, som nu är inskränkt till ett år, kan komma att, när det är fråga om vanhävdad egendom gälla ända till 15 år. Jag är personligen av den uppfattningen, att det är angeläget att tillse, att vanhävd så litet som möjligt förekommer. Men däremot tror jag icke, att det är lyckligt att på sätt här blivit föreslaget utsträcka förfogandet till 15 år, ty det innebär, såvitt jag kan se, icke annat än att man helt enkelt tar bort äganderätten till jorden. Det är nämligen alldeles givet, att om man förfogar över en egendom 15 år, är ägarens rätt till egendomen faktiskt taget borta. Därest förfogandet gäller kortare tid, finns i alla fall möjlighet att egendomen kan snart nog komma i annans hand samt under en insiktsfull ägares skötsel. Den rätt, som förfogandelagen ger till egendomen, blir ju i det närmaste likställd med arrenderätt, och denna ger ju icke så stort utbyte i fråga om bättre skötsel.

Det vore mycket annat att erinra mot lagen men jag inskränker mig till dessa två erinringar, som äro av synnerlig vikt och betydelse, och uttalar den förhoppningen, att man vid den prövning, som förslaget skall underkastas, må taga dessa erinringar under övervägande samt också göra de ändringar, som äro nödvändiga, för att här påpekade för lantmännen så kännbara förfoganderätt måtte utgå.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att överlämna ifrågavarande proposition jämte det i anledning av densamma inom kammaren nu avgivna yttrandet till lagutskottet.

Härefter föredrogos var för sig övriga på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till lagutskottet propositionerna:

nr 100, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov; och

nr 97, med förslag till förordning angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall;

till statsutskottet propositionen, nr 98, angående anslag till bestridande av statens bidrag till fiskares försäkring;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 101, angående anslag till avelscentra för nötboskap;

nr 105, angående statsbidrag till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag för täckande av viss förlust; och

nr 106, angående höjning av lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 102, angående anläggning av ny docka vid flottans station i Stockholm m. m.

§ 4.

Vidare föredrogs herr Thores vid kammarens sammanträde nästlidna gårdag gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål angående utsändande av en militär expedition för beredande av verksam hjälp åt nödställda svenskspråkiga befolkningselement i Nylands län i Finland; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 5.

Härefter föredrogs var efter annan de på kammarens bord ligande motionerna; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 313, av herr *Carlson* i Herrljunga; och

nr 314, av herr *Kropp*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 315, av herr *Ericson* i Funäsdalen *m. fl.*

§ 6.

Föredrogs, men blevo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtanden nr 2 och 3, statsutskottets utlåtande nr 17 samt bevillningsutskottets memorial nr 11 och betänkande nr 12.

§ 7.

Vid härfpå skedd föredragning av riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli godkände kammaren vad kanslideputerade i nämnda memorial anmält och hemställt.

§ 8.

Herr *Carlson* i Herrljunga avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 92, angående anslag till en odlingsorganisation.

Nämnda motion blev på begäran bordlagd.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, nr 13, i anledning av väckt motion om ändring i 23 § 1 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

bankoutsrottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt förra poststationsföreståndaren Ehrnfrida Lovisa Katarina Örn;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årliga understöd åt vissa befattningshavare vid telegrafverket m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 21, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 10 i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken; och

nr 22, i anledning av väckt motion om höjning av de valda kyrkomötesledamöternas arvoden;

lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion angående revision av lagen om skiljemän;

nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t om upptagande i samband med pågående revision av vissa barnavårdslagar till undersökning av frågor om utsträckning och onhetlig organisation av samhällets barnavård; och

nr 12, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 2 § i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av prokanslersämbetet vid universiteten eller biskops självskrivna utövande därav; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder från statens sida till underlättande av jordbrukarnas kamp mot ogräsen.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ericsson</i> i Åtvidaberg	under 3 dagar fr. o. m. den 28 febr.,
» <i>Ödström</i>	» 2 » » 1 mars,
» <i>Anderson</i> i Råstock	» 4 » » 1 »
» <i>Andersson</i> i Fiskebäckskil	» 7 » » 28 febr.,
» <i>Andersson</i> i Grimbo	» 5 » » 2 mars och
» <i>Sommelius</i>	» 3 » » 9 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,5 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
